

BÜYÜLENMİŞ GENÇ ADAM İLE TURŞULARIN ÖYKÜSÜ

Semiha Yalılı

Vaktiyle tacirler içinde, pek çok serveti ve tüm ülkelerde ticari ilişkileri olan bir tacir varmış. Bir gün atına atlayıp, işinin gerektirdiği bir yere gitmek üzere yola çıkmış. Yolunun üstünde meyveleri sulu, gölgesi koyu bir ağaca rastlamış, durup dinlenmeye karar vermiş. Tam tatlı tatlı uykuya dalacakken yaslandığı kütük dile gelmiş. Korkuyla gözleri fal taşına dönen tacir palas pandiras ayağa fırlamış, bir de ne görsün? Saçları sırma, gözleri ceylan, güzel mi güzel bir ecinniye!

- Dile benden ne dilersen genç adam!
- Dünyanın en zengin adamı olmak isterim.
- O zaman sana bu büyüğü iksiri vereyim, kime "Bu ilaç her yerde devadır" dersin inanır. Sen de bunu satarak dünyanın en zengin adamı olursun; ancak şunu da bil, bu ilacı içen asla mutlu olamaz.

Yüreği kıpır kıpır, elinde mucize iksiriyle atına atlayan tacir hayvancağızı dört nala koştururken kendini daha önce hiç gelmediği bir diyarda bulmuş. Heyecandan soluk soluğa ilk gördüğü adamın yanına yaklaşmış. "Hemserim bak bu ilaç her yerde deva, almak istersen sana şu kadara!" demiş. Şaşırın adam; "Sağ ol sabahtan boğazım ağrır gibi oldu, bir kaşık antibiyotik yuvarladım bir şeyciğim kalmadı" demiş. Adamın hasta olmadığı için ilacı almak istemediğine kanaat getiren tüccar, bir süre şehirde yürümüş. Sıra sıra dükkanlarda pırl pırl kavanozlarda turşular satılmaktaymış. "Şunlardan bir de ben tadayım" diyerek içeri girmiş. Turşular o kadar güzelmiş ki tüccar zihniyetiyle bunların nasıl yapıldığını öğrenmek istemiş. Turşucu, "Bunun sırrı aspirin kardeşim, suya bir tane atıyorsun kütür kütür oluyor, valla" demiş. "Ne ki bu aspirin?" diye sormuş tüccar. "Bu aspirin her yerde deva baş ağrısı, kanser, parkinson, kalp krizi..., bir de bizim turşuya iyi geliyor iste" demiş turşucu. Bu da bir ecinniye işi olsa gerek diye düşünen tacir tekrar yola koyulmuş. Derken büyük bir kalabalığa rast gelmiş, ortada pos bıyıklı bir adam düzine düzine hap yutmaktaymış. Merakını yenemeyerek orada duranlardan birine adamın ne yaptığını sormuş. "Onun adı Gripin Ragıp'tır" demiş adam; "Her gün en az yirmi gripin yutar, dünya rekoru var, çok meşhur oldu, televizyonlarda, gazetelerde boy boy resimleri çıktı, hiç hasta olmaz bu..."

BÜYÜLENMİŞ GENÇ ADAMIN KISSADAN HİSSESİ:

Kendi "Her yerde deva"nın alanında yalnız olmadığını gören tacir, güzel ecinniye'nin dezenformasyon tuzağına düştüğünü oracıkta şıp diye anlar. Yine de yapıcı düşünmekte yarar vardır, demokrasilerde çare tükenmez. Kafasında "Zenginliklerden zenginlik beğen" hayali, elinde mucize ilaç, bir de ekonomilerin en serbest piyasalarından birinde buldu muydu kendini, ecinniyeden bağımsız cin fikirlerin ziyaretine "Hoş geldin" dememek olmaz. Buna göre yapılacak şey çok basit; ürünü farklılaştırmak lazım. Nasıl? Promosyonla!

Büyülenmiş genç adamın basit bir akıl yürütmeye vardığı noktada gezinen bu gün binlerce efsunlu insan var. Arada dereye metalaşan "ürün"lerin aslında ne olduğu, ya da bunun nelere mal olduğu gittikçe muğlaklaşıyor. Kitle iletişim araçlarının bilgi bombardımanına tuttuğu ortalıkta kimliğini bir yerlerde

unutmuş kitleler her gün biraz daha "kitle"leşirken "İnsanlık öldü mü be kardeşim!" diyesi tutuyor insanın.

Son yirmi yıl içerisindeki sosyo-ekonomik gelişmeler, hem medya hem de sağlık sektörünü önemli bir sanayi haline getirdi. Sağlık ve medya alanında ürütücü boyutlara varan ticarileşme ve rekabet sonucu her iki sektörde de etik ilkelerle sanayi çıkarlarının zaman zaman çatışır hale geldiği söylenebilir. Bu nedenle de "haber ve bilgilendirme" adı altında sağlık reklamlarında artış görülmeye başlandı. Sağlık sektörü de artık kendi etik ilkelerini unutarak iş dünyasının yöntemlerini kullanmaya başladı diyebiliriz.

Seçimin tüketicinin kendi özgür iradesine bağlı olmaması, alıcının bu konuda yeterli bilgiye sahip olmaması ilacı diğer metalar gibi düşünmeyi olanaksızlaştırıyor. Özellikle son zamanlarda ilaç şirketleri kâr amacıyla, kamu kesimi de üzerindeki sağlık hizmetleri yükünü hafifletmek için reçetesiz ilaç kullanımını teşvik eden politikaları gündeme getirmektedirler. Burada göz önünde tutulması gereken nokta, reçetesiz ilaç kullanımının bilimsel kaygılarla değil ekonomik çıkarlar nedeniyle teşvik edildiğidir. Ekonomik çıkarların bu kadar göz önünde tutulması özellikle az gelişmiş ülkelerin istismarına yol açabilmektedir. Örneğin Valium'un İngiltere'deki prospektüsü Tanzanya'dakinden üç kat daha uzundur. İngiltere'de "Çocuklarda kullanımı sakıncalıdır" ibaresiyle satılan bir ilaç Bangladeş'de "Çocukların büyüme ve gelişmesini hızlandırır" reklamıyla satılabilmektedir.

Kitle iletişim araçlarının gerek kamuoyu oluşturma gerekse propaganda ve reklam faaliyetleriyle insan davranışlarını etkilemedeki başarısı bir çok etik probleme yol açabilmektedir. Bunlardan bazıları şöyle sıralanabilir:

- Yeni çıkan ilaçlarla ilgili reklam amacı taşıyan, sansasyonel, çoğu gerçeği yansıtmayan haberler.
- Doğruluğu bilinmeyen haberler: "Ağrı tarihe karışıyor", "Migren ve romatizmanın sonu geldi", "Mucizevi ilaç", "Doğum stresine son: harici rahim, hanımlar yanlarında bir rahim taşıyacaklar, çocuklar orada olacak" benzeri ütopyalar.
- Basında halkı bilgilendirmek adı altında özellikle magazin konuları ağırlıklı köşelerde gazetecilerin bir hekim gibi ilaç yazmaları ya da önermeleri. Örneğin Melatonin ve Viagra'nın önerilmesi ve benzeri .
- İnsanlara umutsuzluk veren ya da sahte umut veren haberler: Örneğin daha birkaç yıl önce bir Türk doktorun zakkumla kanseri yenen bir ilaç icat ettiği haberi büyük coşkuyla karşılanmıştı daha sonra bu iddianın herhangi bir bilimsel dayanağı olmadığı anlaşılınca da insanlar umutlandıklarıyla kaldılar.

Ülkemizde Sağlık Bakanlığı, 1996'da ilaç tanıtım yönetmeliğinde bir değişiklik yaparak ilaçların reçeteli-reçetesiz olarak sınıflandırılmasına ve reçetesiz olarak satılmasına izin verilen ilaçların topluma yönelik tanıtımlarına yani reklamının yapılabilmesine izin vermiştir. Yeni düzenleme ile: "Dürüstlük, gerçeklik, kanıtlanabilirlik, geçerlilik, güvenilirlik ve ferden zarardan korunması prensiplerine uygun olması, tanıtım ve reklam numunelerinin Bakanlıktan onay alması koşuluyla reçetesiz satılmasına izin verilen müstahzarların topluma yönelik tanıtımlarının yapılabilmesi" olanaklı hale gelmiştir. Bununla birlikte Türk Eczacıları Birliği'nin başvurusu sonucunda açılan davada, Danıştay bu konuda yürütmeyi durdurma kararı almış ve o zamandan beri bu konuda herhangi bir düzenleme yapılmamıştır.

Eğitimsizliğin, kişiler arası iletişimsizliğin, çıkar kavgalarının diz boyunu aştığı yerlerde daha nice Gripin Ragıp'lar (Kendisi bir çok magazin programına konuk olmuştur, halen Adana'da yaşamaktadır), rutubetten nem kapıp antibiyotiğe sarılanlar göreceğiz kim bilir? İyisi mi biz büyüleyici adamların büyüdü ilaçlarını bırakalım da hep beraber turşu yiyelim, mümkünse aspirinsiz olsun. (Aspirinli turşu, Gemlik'te ünlü turşuculardan birinde hâlâ satılıyor; Bkz. Ekşi Sözlük)

Kaynakça: Yaşama Dair Etik Bir Bakış, Ankara Tabip Odası Yayınları, 2002, Ankara, say: 190,191
İlaç Endüstrisi İşverenleri Sendikası. Faaliyet Raporu 1996. İstanbul 1997

